

Прилуцький П. В.

*Черкаський факультет Національного університету «Одеська юридична академія», старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Необхідність охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження в Україні, а також забезпечення неупередженого та ефективного розслідування зумовлюють розробку та запровадження нових правових інститутів для вдосконалення системи кримінальних процесуальних гарантій.

Для сприяння реалізації зазначених завдань Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий 13 квітня 2012 року (далі – КПК 2012 року), вводить у сферу вітчизняного кримінального процесу нового процесуального суб'єкта – слідчого суддю, на якого покладає повноваження по здійсненню судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (п. 18 ч. 1 ст. 3).

Питання процесуального статусу слідчого судді та предмету судового контролю у кримінальному процесі досліджували відомі українські та зарубіжні вчені, зокрема: В. Д. Бринцев, І.В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, О. А. Губська, О.Є. Діденко, С.В. Єськов, О. П. Клименко, М. М. Ковтун, В. Т. Маляренко, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, Ю. В. Рощина, М.І. Сірий, Ю. В. Скрипіна, О. С. Ткачук, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило, В. В. Шимановський, С. Г. Штогун та інші.

У роботах зазначених авторів досить ґрунтовно розроблені питання поняття, предмету, меж судового контролю у кримінальному процесі, а також теоретичні основи процесуального статусу судді, досліджено історичні та порівняльні аспекти правового інституту слідчого судді.

Перш за все слід звернутися до питання узгодженості з конституційними положеннями статусу слідчого судді, на якого згідно з КПК 2012 року покладено повноваження по здійсненню судового контролю під час досудового розслідування. На проблему визначення суб'єкта реалізації судових повноважень у досудовому кримінально-процесуальному провадженні звертала увагу І.В. Гловюк.

Аналізуючи і порівнюючи норми Конституції України та КПК 1960 року вчена робить висновок, що судові повноваження у досудовому провадженні, згідно з чинним на той час кримінально-процесуальним законодавством України, здійснювалися судом і суддею.

Запровадження нормами КПК 2012 року нового процесуального суб'єкта, уповноваженого на здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, – слідчого судді, – також потребує відповідного аналізу щодо узгодження його стату-

су з конституційними положеннями. Так, згідно з Конституцією України: арешт та тримання під вартою особи можливі не інакше як за вмотивованим рішенням суду (ч. 2 ст. 29); для проведення огляду чи обшуку в житлі або іншому володінні особи потрібне вмотивоване рішення суду (ч. 1 ст. 30); винятки щодо таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом (ст. 31); кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 2 ст. 55).

За КПК 2012 року запобіжні заходи, зокрема і тримання під вартою, застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора (ч. 4 ст. 176).

Згідно з ч. 1 ст. 233 КПК 2012 року, проникнення до житла чи іншого володіння особи можливе на підставі ухвали слідчого судді. Це стосується таких слідчих (розшукових) дій як: обшук, огляд, слідчий експеримент, що проводяться у житлі чи іншому володінні особи. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи як негласна слідча (розшукова) дія також проводиться на підставі ухвали слідчого судді (ч. 4 ст. 267). Втручання у приватне спілкування здійснюється за ухвалою слідчого судді (ч. 1 ст. 258). Різновидами такого втручання є негласні слідчі (розшукові) дії: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

У статтях 303-308 КПК 2012 року передбачено оскарження визначеного законом переліку рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування до слідчого судді місцевого суду.

Таким чином новий КПК 2012 року визначає слідчого суддю як суб'єкта, який під час досудового розслідування вирішує питання, пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод осіб, та розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність у кримінальному процесі. За своїм статусом слідчий суддя є суддею місцевого чи апеляційного суду. У зв'язку з прийняттям КПК 2012 року внесено зміни і доповнення до Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, частиною 5 ст. 21 передбачено, що слідчий суддя обирається збором суддів місцевого суду із складу суддів цього суду на строк не більше трьох років і може бути переобраний повторно.

Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Окрім того, статтею 247 КПК 2012 року передбачено здійснення повноважень слідчого судді стосовно розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій головою чи за його визначенням іншим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Таким чином слідчий суддя організаційно і функціонально належить до судового органу і, здійснюючи повноваження з судового контролю, діє від імені суду, що узгоджується з наведеними положеннями Конституції України.

Павлютін Ю. М.

*старший оперуповноважений ВПМ ДПП
в Малиновському районі м. Одеси, майор міліції*

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Застосування процесуального примусу являє засіб забезпечення виконання завдань кримінального провадження. З прийняттям та набуттям чинності нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) регламентовано нову категорію, а отже і у науковий обіг введено нове поняття «заходи забезпечення кримінального провадження». Необхідність дослідження сутності та правової природи заходів забезпечення кримінального провадження продиктована, по-перше, відсутністю нормативного визначення цього поняття, а, по-друге, важливістю дотримання законності при застосуванні заходів, що суттєвим чином обмежують конституційні права особи у кримінальному провадженні. Статтею 131 КПК України визначена мета та види заходів забезпечення кримінального провадження. Однак, як зазначалося, КПК України не містить визначення поняття заходів забезпечення кримінального провадження.

Заходи забезпечення кримінального провадження – це передбачені КПК заходи примусового характеру, які застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановлених законом, з метою запобігання і подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню завдань кримінального провадження, забезпеченню його дієвості (Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012, с. 261).

Заходи забезпечення кримінального провадження, на думку деяких науковців, можна вважати заходами кримінально-процесуального примусу (Кожевніков Г. Заходи забезпечення кримінального провадження // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 3, с. 68). Але з такою позицією важко погодитися. Вичерпний перелік заходів забезпе-